

diferențierea substantivelor în neînsuflețite și însuflețite ș.a.). Totodată, autorii precizează, într-o scurtă expunere, transformările fonetice și morfologice intervenite în cursul sec. al XIV-lea și al XV-lea.

La problemele de limbă se adaugă și cele legate, ca să spunem așa, de situația istorică a textelor. În legătură cu aceasta, autorii disting trei categorii: a) copii contemporane textelor originale; b) texte originale; c) copii tirzii de la finele sec. al XVI-lea și din cursul secolului următor. În selecționarea materialelor, operație cu atât mai dificilă cu cât e mai mare numărul variantelor, s-a căutat ca textele alese să redea, pe cât e posibil, profilul diferitelor faze din evoluția limbii. Însă, din cauza faptului că ceha sec. al XV-lea prezintă particularități de tranziție, după cum am spus mai sus, nu s-a putut aplica acest criteriu decât la textele din sec. al XIV-lea.

În sfârșit, în dispunerea materialului publicat s-au adoptat de asemenea câteva criterii destul de complicate, solicitate și de faptul că textele au fost scrise în limbile latină și cehă. Astfel, expunerea începe cu o scurtă prezentare biografică despre autorul textului respectiv — bineînțeles cînd paternitatea textului a fost bine stabilită. În caz contrar, se precizează împrejurările și atmosfera istorică în care s-a scris opera literară anonimă. Urmează apoi textul adnotat cu o seamă de date cu caracter monografic: fondul unde se păstrează originalul sau copia, indicația manuscrisului arhetip, edițiile cele mai importante ale textului, variantele mai de seamă ale aceluiași manuscris, date bibliografice, explicația cuvintelor și formelor gramaticale dificile din context ș.a.

Ambele volume conțin 74 reproduceri, texte și ilustrații. Pentru cunoașterea vechii literaturii cehă, materialele puse în circulație prezintă o deosebită importanță nu numai prin claritatea și valoarea științifică a metodei folosite, ci și prin aceea că multe vād pentru înția oară lumina tiparului.

TR. IONESCU-NIȘCOV

Liturghierul lui Macarie, cu un studiu de P. P. Panaitescu și un indice de Angela și Alex. Dușu. Editura Academiei, București, 1961, LXXVIII + 274 p.

Cu prilejul împlinirii a 450 de ani de la apariția *Liturghierului* lui Macarie (1508—1958), Academia a hotărît reeditarea acestui text într-o ediție critică, fotografică. Acest text este prima carte tipărită în țara noastră și, de aceea, pentru evoluția tiparului și artei grafice de la noi prezintă o deosebită importanță istorică.

Ediția de față cuprinde, în primul rînd, reproducerea fotografică a textului, punîndu-se astfel la dispoziția cercetătorilor grafia clară, cu toată ornamentația artistică a originalului și, în al doilea rînd, studiul introductiv al lui P. P. Panaitescu, intitulat: *Liturghierul lui Macarie (1508) și începuturile tipografiei în Țările Române* (p. V—LXIII). P. P. Panaitescu dezbate pe larg o seamă de probleme legate nu numai de conținutul și tehnica artistică a textului, ci și de împrejurările istorice în care s-au desfășurat începuturile tiparului în Țările Române.

În prima parte a studiului său, autorul, analizînd cuprinsul și înveșmîntarea grafică a textului, aduce unele precizări valoroase în legătură cu ansamblul împrejurărilor în care și-a desfășurat activitatea tipograful Macarie. De pildă, folosirea de către Macarie, în epilogul cărții, a formulei teritoriale «Podunavia», alături de titlul domnului Țării Românești, Mihnea voievod, în zilele căruia s-a încheiat tipăritul acestei cărți, formulă curentă numai în actele de cancelarie din prima jumătate a sec. al XV-lea; menționarea sfinților sîrbi, Sava și Simion, în textul acestui liturghier; data anului calculată după stilul de la 1 ianuarie, sub influența uzanței venețiene; schimbările de text din timpul tipăririi, tehnica tiparului ș. a. sugerează o serie de constatări care largesc și mai mult însemnătatea literară și istorică a acestui liturghier.

Partea a doua poate fi considerată ca un studiu de început pentru o istorie a tiparului în Țările Române. P. P. Panaitescu leagă apariția primei tiparnițe din Țara Românească de anumite împrejurări sociale și politice noi, care au solicitat răspîndirea cărților bisericești. Acest «moment istoric», cum îi spune autorul, corespunde cu trecerea «întregii biserici, a fostelor biserici feudale, sub autoritatea centralizată a domniei» (p. XXXVI). Pentru a întări biserica, aflată acum sub autoritatea lui, domnul recurge și la dotarea ei cu texte de cult. Concluzia imediată, care decurge din analiza faptelor istorice — și pe care autorul o subliniază cu toată tăria — este că înființarea celei dintîi tipografii în Țara Românească n-a fost o acțiune întâmplătoare, ci o consecință a transformărilor social-politice din această perioadă: «trecerea de la fărîmarea feudală la statul feudal domnesc centralizat» (p. XXXVI).